

Naturbegreppet

Argumentet ”allt är natur” är ohållbart

Immanuel Kant var fascinerad av den tanke som uttrycks i inskriptionen över Isis – Moder Naturs – tempel: ”Jag är allt som är till, som var till och kommer att vara till, och ingen dödlig har lyft min slöja.” Vad är det som är så ”överträffat sublimt” i denna tanke?

Om man säger att naturen är *allt* så betyder det att allt mänskan tänker och gör kunde beskrivas som resultat av naturliga processer. ”Men är det inte så?”, säger någon. Min fråga är ”går idén alls att förstå?”

”Allt är natur” tycks åtminstone implicera att ingenting kan vara onaturligt. Att människor förstör naturen, utrotar djurarter och massmördar varandra är helt naturligt. En totalt ”nedsmutsad” och av kemikalier och radioaktivitet jäsanade värld är på inget sätt onaturlig.

I den här obskyra naturspekulationen kan man inte göra någonting med hjälp av begreppet ”natur”. Det finns ingenting man kan göra ”för” naturen eller ”emot” den. Det blir lika naturligt att ”försvara” naturen som att ”förstöra” den. I termer av natur finns det inget särskilt att säga om någondera impulsen.

ENLIGT SPEKULATIONEN ÄR inte bara kampen för och emot natur utan också kampen för jämlikhet, rättvisa och så vidare närmast att likställa med ”kampen” mellan syror och baser i vår kemiska miljö; olika naturgivna processer ”reagerar” med varandra med varierande utgång. Den som upprörs av vissa saker som människan gör är en lika naturlig del av allt som den som åstadkommer förstörelse. Det är ingen mening med att försöka diskutera någonting eftersom folks reaktioner ändå bara är en ”vektor-summa” av naturliga processer i hjärnan, kroppen och miljön.

Det verkar som om föreställningen om en total natur trots sin dunkelhet *förändrar* vårt sätt att se på oss själva. Det är inte orätt att utrota ett folk; det bara *känns så* för människor med en viss naturlig fallenhet – och den här känslan är bara ett visst fysikaliskt-organiskt tillstånd. Men om

alla psykiska skeenden är naturliga, hur kan det komma sig att begreppet natur är koherent med vissa av dem och i konflikt med andra? Är vissa mer naturliga än andra? Är vissa psykiska reaktioner, som till exempel de moraliska, naturens floppar? Med vilken rätt säger man att naturen gör floppar?

så överskrider vi tanken att allt bara är alstrat av naturen. Då vi säger att något är oestetiskt, dåligt, inkorrekt eller ont så överskrider vi det perspektiv där man talar i termer av alstring och ursprung. Det är inget misstag att säga att ormar ser för jävliga ut. Det omdömet har *precis samma status* som då någon välmenande

vissa naturbegrepp som ”revir”, ”avkomma”, ”genspridning”, ”aggression” och så vidare, begränsa moralens innebörd. Föresatsen är, som jag antytt, helt ohållbar.

Sedan finns här en i det närmaste tabubelagd omständighet. Det är helt uppenbart att de som tjasas av idén att låta naturen råda över moralen bara försöker anpassa verkligheten till sina egna nycker – och ofta på de mest genomskinliga sätt. Den ”okonventionella”, manliga, profession talar gärna om sexuellt beteende i biologiska termer då han, omedvetet eller inte, tänker på sig själv medan hela den katolska apparaturen tas i bruk då det är fråga om fruns eller dotterns sexuella beteende.

Man kan tala om natur på en mängd olika sätt. En sak som man måste komma ihåg då man talar om natur och naturlighet är, att det är meningslöst att hänvisa till någon ”natur-i-allmänhet” som skulle legitimera sättet att tala. Föreställningen om en sådan natur blottar en svår inre konflikt i naturalismen. De moderna formerna av naturalism brukar nämligen brösta sig med att vara antimetafysiska medan den föreställning som kommer till uttryck i orden på Isis tempel är ett praktexempel på metafysik, oberoende den har en religiös innebörd eller inte.

”Det är helt uppenbart att de som tjasas av idén att låta naturen råda över moralen bara försöker anpassa verkligheten till sina egna nycker.”

”Det är ett misstag att till exempel tro på spöken. De naturliga processer som förleder människor till dylika misstag är floppar i naturen.” Låt gå för det. Här har vi så att säga tillrättaviserat naturen med hänvisning till ett *enskilt* faktum. Vi har ett visst fotfäste för vår bedömning. Men om vi säger att alla mänskans reaktionsmönster är lika naturliga så har vi inte gjort detta, utan hänvisat just till den obskyra, oanvändbara spekulativen. Det är i själva verket så att varje gång vi anlägger ett perspektiv på verkligheten så gör vi något som inte kan förstås i termer av ”allt är natur” spekulativen.

Varje gång vi hävdar att en sak i någon bemärkelse är bättre än en annan

zoolog säger ”Ormar har utvecklats genom miljontals år av naturliga processer och det är bara en mänsklig kuriositet att säga att de ser hemska ut”. Det här omdömet är, i det spekulativa perspektivet, exakt lika kuriöst – alltså meningslöst – som alla andra.

MEN DE FACTO är det vi säger inte meningslöst vilket *betyder* att det finns skillnader i termer av sanning mellan olika saker vi säger och gör. Häxjakter är dumma, det bor *inte* andar i stenar, jorden är *inte* platt – och mänskans hänsynslösa egoism är ond just precis i ordets moraliska betydelse. Många ängsligt självbelåtna akademiker tjasas av tanken att med hjälp av

Hannes Nykänen
är filosof
hannes.nykanen@abo.fi